

УДК 378.147.091.39:94

DOI 10.31654/2663-4902-2025-PP-1-157-169

Желіба О. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
zhelibao@ndu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-7711-874X

**ЦІЛІ ТА ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ СЕРЕДНЯ ОСВІТА
(ІСТОРІЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА) В КОНТЕКСТІ
ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ ВЧИТЕЛЯ**

У статті розглядаються ключові аспекти формування цілей та програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти спеціальності «Середня освіта (історія та громадянська освіта)» в контексті сучасних вимог професійного стандарту вчителя та інших нормативних актів. Автор аналізує стан вищої освіти в Україні, зокрема відсутність стандартів для цієї спеціальності, й наголошує на необхідності оновлення освітніх програм відповідно до професійного стандарту.

Метою статті є визначення цілей та результатів навчання для бакалаврського та магістерського рівнів зазначеної спеціальності. Для досягнення цієї мети використано метод аналізу документів, що дозволяє визначити нормативні вимоги до освітніх програм.

У статті представлено аналіз компетентностей вчителя згідно з професійним стандартом, включаючи 12 надкомпетентностей і 42 компетентності. На основі цього автор формує перелік фахових і загальних компетентностей, що відповідають вимогам професійного стандарту вчителя та інших нормативних актів.

Особлива увага приділяється адаптації програмних результатів навчання відповідно до Національної рамки кваліфікацій, оскільки професійний стандарт містить надмірну кількість результатів (291 одиницю), що ускладнює їх застосування. Запропоновано конкретні результати навчання для обох рівнів вищої освіти та таблиці відповідностей між компетентностями й програмними результатами.

У висновках підкреслюється, що результати дослідження дозволили визначити ключові цілі та програмні результати навчання для здобувачів вищої освіти спеціальності «Середня освіта (історія та громадянська освіта)» на основі професійного стандарту вчителя, Національної рамки кваліфікацій та інших нормативних документів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні переліку програмних результатів навчання та цілей шляхом залучення стейкхолдерів, аналізу успішних освітніх програм зарубіжних закладів вищої освіти та співпраці з експертами галузі.

Ключові слова: професійний стандарт, компетентність вчителя, освітні програми, реформування вищої освіти, результати навчання, середня освіта (історія та громадянська освіта).

Постановка проблеми. Постійне реформування вищої освіти, зокрема через зміни до Закону України «Про вищу освіту» [7], хронічна відсутність стандартів вищої освіти спеціальності «середня освіта», оновлення професійного стандарту «Вчитель

закладу загальної середньої освіти» [1] вимагають оновлення редакції освітніх програм спеціальності «середня освіта» для вступників 2025 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відсутність останніх досліджень і публікацій на тему цілей та програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти спеціальності «Середня освіта (історія та громадянська освіта)» у контексті професійного стандарту вчителя може бути пояснена тим, що основний потенціал закладів вищої освіти спрямований на впровадження існуючих нормативів, а не на їх наукову оцінку та аналіз.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на актуальність проблеми та відсутність досліджень, визначимо загальну проблему: наукова імплементація професійного стандарту вчителя в освітні програми спеціальності «Середня освіта (історія та громадянська освіта)».

Мета статті: визначити цілі та програмні результати навчання (далі – ПРН) здобувачів вищої освіти спеціальності середня освіта (історія та громадянська освіта) (далі – СОІГО) в контексті професійного стандарту вчителя інших національних нормативних актів.

Задля реалізації даної мети нам необхідно здійснити такі етапи: визначити цілі ОП для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, установити їх відповідність ПРН Національної рамки кваліфікацій (далі – НРК).

У дослідженні було використано метод аналізу документів, що дозволив досягти поставлених цілей. Саме цей метод дозволяє окреслити нормативні вимоги до цілей та ПРН освітніх програм спеціальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відсутність стандартів вищої освіти спеціальності «середня освіта» робить основним джерелом формування цілей освітніх програм СОІГО професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [1]. Тим паче, що «Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти» [4] містять положення про врахування вимог професійних стандартів при розробці стандартів вищої освіти.

Визначимо перелік компетентностей вчителя за професійним стандартом [1].

Трудові функції	Надкомпетентності	Компетентності
<i>А. Навчання здобувачів освіти предметів (інтегрованих курсів)</i>	<i>А1. Мовно-комунікативна компетентність</i>	<i>А1.1. Здатність забезпечувати здобувачам освіти навчання державною мовою</i>
		<i>А1.2. Здатність забезпечувати здобувачам освіти навчання з урахуванням особливостей мовного середовища в закладі освіти мовою відповідного корінного народу або національної меншини України</i>
		<i>А1.3. Здатність забезпечувати навчання здобувачів освіти іноземної мови та спілкуватися іноземною мовою у професійному колі (для вчителів іноземної мови)</i>
		<i>А1.4. Здатність формувати й розвивати мовно-комунікативні вміння й навички здобувачів освіти</i>
	<i>А2. Предметно-методична компетентність</i>	<i>А2.1. Здатність моделювати зміст освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів</i>

		<p><i>освіти, визначених державними стандартами освіти</i></p> <p><i>A2.2. Здатність формувати і розвивати в здобувачів освіти ключові компетентності і наскрізні вміння, визначені державними стандартами освіти</i></p> <p><i>A2.3. Здатність здійснювати інтегроване навчання здобувачів освіти</i></p> <p><i>A2.4. Здатність добирати і використовувати сучасні й ефективні методика і технології навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти</i></p> <p><i>A2.5. Здатність формувати ціннісні ставлення в здобувачів освіти</i></p>
	A3. Інформаційно-цифрова компетентність	<p><i>A3.1. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності</i></p> <p><i>A3.2. Здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) ресурси</i></p> <p><i>A3.3. Здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі</i></p>
Б. Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу	B1. Психологічна компетентність	<i>B1.1. Здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній психоемоційний стан</i>
		<i>B1.2. Здатність використовувати стратегії роботи зі здобувачами освіти, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності</i>
		<i>B.1.3. Здатність формувати мотивацію здобувачів освіти й організувати їхню пізнавальну діяльність</i>
		<i>B1.4. Здатність формувати спільноту здобувачів освіти, у якій поважають і враховують права кожного</i>
	B2. Емоційно-етична компетентність	<i>B2.1. Здатність усвідомлювати особисті відчуття почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу,</i>

		керувати власними емоційними станами
		Б2.2. Здатність конструктивно й безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу
		Б2.3. Здатність усвідомлювати й поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі
	Б3. Компетентність педагогічного партнерства	Б3.1. Здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії із здобувачами освіти в освітньому процесі
		Б3.2. Здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства
		Б3.3. Здатність працювати в команді із залученими фахівцями для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами
В. Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища	В1. Інклюзивна компетентність	В1.1. Здатність створювати умови, які забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища
		В1.2. Здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами
		В1.3. Здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного здобувача освіти з урахуванням вікових та інших індивідуальних особливостей
	В2. Здоров'язбережувальна компетентність	В2.1. Здатність організувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу
		В2.2. Здатність здійснювати профілактичнопросвітницьку роботу з учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни
		В2.3. Здатність формувати в здобувачів освіти культуру здорового й безпечного способу життя
		В2.4. Здатність підтримувати особисте фізичне та психоемоційне здоров'я під час професійної діяльності
		В2.5. Здатність надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу

<i>Г. Проведення освітнього процесу</i>	<i>Г1. Прогностична компетентність</i>	<i>Г1. Прогностична компетентність</i>	
		<i>Г1.2. Здатність планувати освітній процес</i>	
	<i>Г2. Організаційна компетентність</i>	<i>Г2.1. Здатність організувати процес навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти</i>	
		<i>Г2.2. Здатність організувати різні види й форми навчальної та пізнавальної діяльності здобувачів освіти</i>	
		<i>Г2.3. Здатність організувати осередки навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти</i>	
	<i>Г3. Оцінювально-аналітична компетентність</i>	<i>Г3.1. Здатність здійснювати оцінювання результатів навчання здобувачів освіти</i>	
		<i>Г3.2. Здатність аналізувати результати навчання здобувачів освіти</i>	
		<i>Г3.3. Здатність формувати спроможність у здобувачів освіти до самооцінювання і взаємооцінювання результатів навчання</i>	
	<i>Д. Безперервний професійний розвиток</i>	<i>Д1. Здатність до навчання впродовж життя</i>	<i>Д1.1. Здатність здійснювати власний професійний розвиток, отримувати підтримку від колег</i>
			<i>Д1.2. Здатність надавати підтримку колегам у їхньому професійному розвитку</i>
<i>Д1.3. Здатність до інноваційної діяльності</i>			
<i>5</i>	<i>12</i>	<i>42</i>	

Таким чином, бачимо 12 надкомпетентностей, які складаються з 42 компетентностей. І це без додаткових компетентностей предметної спеціальності. «Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти» рекомендують орієнтовну кількість спеціальних компетентностей, у кількості 5-20 [1, с. 18]. На нашу думку, фахові компетентності оптимально розробляти на основі узагальнення 42 під запропонованими узагальнюючими названими 12 надкомпетентностей професійного стандарту.

У результаті вийшов такий перелік фахових компетентностей першого (бакалаврського) рівня вищої освіти:

ФК1. Здатність забезпечувати здобувачам освіти навчання державною мовою, формувати й розвивати мовно-комунікативні вміння й навички здобувачів освіти (мовно-комунікативна компетентність).
ФК2. Здатність моделювати зміст освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання, за допомогою сучасних методик та технологій навчання формувати і розвивати в здобувачів освіти ключові компетентності, наскрізні вміння та ціннісні ставлення (предметно-методична компетентність).
ФК3. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності, ефективно

використовувати цифрові технології та електронні ресурси в освітньому процесі (інформаційно-цифрова компетентність).
ФК4. Здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній психоемоційний стан, сприяти розвитку позитивної самооцінки здобувачів, я-ідентичності, мотивації пізнавальної діяльності (психологічна компетентність).
ФК5. Здатність усвідомлювати особисті відчуття почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу, керувати власними емоційними станами, конструктивно й безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу (емоційно-етична компетентність).
ФК6. Здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії із здобувачами освіти в освітньому процесі, батьками та колегами (компетентність педагогічного партнерства).
ФК7. Здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища, педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами та кожного здобувача освіти з урахуванням вікових та інших індивідуальних особливостей (інклюзивна компетентність).
ФК8. Здатність організувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу, формувати у здобувачів освіти культуру здорового й безпечного способу життя, підтримувати особисте фізичне та психоемоційне здоров'я (здоров'язбережувальна компетентність).
ФК9. Здатність прогнозувати результати освітнього процесу та планувати освітній процес (прогностична компетентність).
ФК10. Здатність організувати процес навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти (організаційна компетентність).
ФК11. Здатність здійснювати оцінювання результатів навчання здобувачів освіти, аналізувати результати їх навчання, формувати їх спроможність до самооцінювання і взаємооцінювання результатів навчання (оцінювально-аналітична компетентність).
ФК12. Здатність здійснювати власний професійний розвиток, отримувати підтримку від колег, надавати підтримку колегам у їхньому професійному розвитку (здатність до навчання впродовж життя).

Зважаючи на те, що новий професійний стандарт вчителя не містить загальних компетентностей, пропонуємо орієнтуватися на їх перелік попередньої версії стандарту, «Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти» [4], цілі сталого розвитку України на період до 2030 року [9], що зазначені у положенні про акредитацію освітніх програм [6], та державну політику підтримку англійської мови [8]. У результаті було відібрано шість загальних компетентностей:

ЗК1. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (громадянська компетентність)
ЗК2. Здатність до співробітництва в групі та команді, мобільність, уміння адаптуватись і визначати особисті цілі та виконувати різні ролі й функції в колективі, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проєкти індивідуальних і колективних дій (соціальна компетентність).
ЗК3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку

предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (культурна компетентність).

ЗК4. Здатність до розробки бачення, планування, прийняття рішень, заохочення, організацію, розвиток, наділення повноваженнями і спрямування діяльності людей на досягнення певної мети (лідерська компетентність).

ЗК5. Здатність до планування своєї діяльності, застосування творчих підходів до роботи, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність)

ЗК6. Здатність використовувати знання іноземної мови в освітній діяльності, під час роботи з програмними засобами та ресурсами з іншомовним інтерфейсом (іншомовна компетентність).

Проте, постає вимога формувати перелік компетентностей другого (магістерського) рівня вищої освіти. Професійний стандарт визначає тільки одну компетентність, що різнить рівні: вчитель магістр повинен мати додатково «Д1.3. Здатність до інноваційної діяльності» [1, с. 34], тому слід побіжно орієнтуватися на НРК [5]. Крім того, магістерська програма триває 1 рік і 4 місці, тому кількість компетентностей може бути зменшена за рахунок об'єднання. В результаті систематизації вийшов такий перелік компетентностей:

ЗК1. Здатність аналізувати та оцінювати вплив прав людини на соціальні процеси та навколишнє середовище, формувати стратегії забезпечення прав і свобод в умовах сучасного суспільства (громадянська компетентність).

ЗК2. Здатність брати участь у командній роботі та її модерації, створювати умови для ефективної колективної діяльності та управління змінами в спільноті (соціальна компетентність).

ЗК3. Здатність інтегрувати культурні, наукові та моральні цінності у професійну діяльність, сприяти їх розвитку в суспільстві (культурна компетентність).

ЗК4. Здатність формулювати стратегічні цілі організації, розробляти плани дій і керувати командами для досягнення цих цілей (лідерська компетентність).

ЗК5. Здатність створювати підприємницькі стратегії у сфері освіти, управляти інноваційними освітніми проєктами (підприємницька компетентність).

ЗК6. Здатність ефективно комунікувати з міжнародними партнерами, вести переговори та представляти інтереси організації на міжнародному рівні (іншомовна компетентність).

ФК1. Здатність розвивати мовно-комунікативні навички у студентів через інтерактивні методи навчання та сучасні технології (мовно-комунікативна компетентність).

ФК2. Здатність адаптувати освітні програми відповідно до змін у професійній сфері та потребах ринку праці, використовуючи новітні методики навчання (предметно-методична компетентність)

ФК3. Здатність використання аналітичних інструментів для оцінки інформаційних ресурсів і прийняття обґрунтованих рішень у професійній діяльності (інформаційно-цифрова компетентність).

ФК4. Здатність враховувати вікові та інші індивідуальні особливості здобувачів при організації освітнього процесу, керувати власними емоційними станами, етичним розвитком і вихованням здобувачів (психологічна та емоційно-етична компетентність).

ФК5. Здатність до рівноправної та особистісно зорієнтованої взаємодії з учасниками освітнього процесу, колегами та стейхолдерами, виконувати професійні функції, зважаючи на особливі потреби здобувачів освіти та адаптації освітніх програм

для осіб з особливими освітніми потребами (компетентність педагогічного партнерства та інклюзивна компетентність).
ФК6. Здатність впроваджувати здоров'язбережувальні технології в освітній процес для підтримки фізичного і психоемоційного здоров'я здобувачів (здоров'язбережувальна компетентність).
ФК7. Здатність визначити напрямок своєї діяльності, її конкретні цілі і завдання на кожному етапі освітнього процесу, і передбачати кінцевий результат навчальних стратегій, організувати освітній процес через залучення здобувачів освіти до певної роботи і співробітництво з ними в досягненні поставленої мети (прогностична та організаційна компетентність).
ФК8. Здатність реалізовувати системи оцінювання знань і навичок здобувачів із врахуванням сучасних вимог до якості освіти та самостійного здобувачів студентів, оцінювати власну професійну активність (оцінювально-аналітична компетентність).
ФК9. Здатність до інноваційної діяльності, формувати стратегії особистісного і професійного розвитку, активно шукати нові можливості для навчання протягом життя в умовах постійних змін у професійній сфері (здатність до навчання в продовження життя).

Компетентності предметної спеціальності варто визначити на основі Державного стандарту базової середньої освіти [2]. За ним є такий перелік компетентнісного потенціалу учнів ЗЗСО:

1. Історико-хронологічне мислення, орієнтація в історичному часі, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявлення змін і тяглості в житті суспільства.
2. Геопросторове мислення, орієнтація в соціально-історичному просторі, виявлення взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього середовища.
3. Критичне мислення, робота з різними джерелами інформації та формулювання історично обґрунтованих питань.
4. Системне мислення, виявлення взаємопов'язаності, взаємозалежності та взаємовпливу історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміння множинності трактувань минулого і сучасного та зіставлення їх інтерпретацій.
5. Усвідомлення власної гідності, діяльність з урахуванням власних прав і свободи, повага до прав і гідності інших осіб, толерантність, протидія виявам дискримінації та нерівного ставлення.
6. Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія з друзями, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством загалом, залучення до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем.

Оскільки пункти 5 і 6 уже реалізовані в загальних компетентностях, то нові фахові компетентності слід робити на основі пунктів 1-4. В результаті вийшов такий перелік компетентностей предметної спеціальності СОІГО першого (бакалаврського) рівня вищої освіти:

ФК13. Здатність орієнтуватися в історичному часі, орієнтуватися в науковій періодизації історії та використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу (хронологічна компетентність).
ФК14. Здатність орієнтуватися в історичному просторі (просторова компетентність).

ФК15. Здатність критично працювати з різними джерелами інформації та формулювати історично обґрунтовані питання (джерелознавчо-інформаційна компетентність).

ФК16. Здатність визначати та застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу, пояснення та оцінки фактів, явищ, процесів (логічно-аксіологічна компетентність).

Перелік компетентностей предметної спеціальності СОІГО другого (магістерського) рівня вищої освіти орієнтується на Державний стандарт профільної середньої освіти [3], має більш складний рівень та приклад реалізації унікальності освітньої програми через медіаграмотність:

ФК10. Здатність орієнтуватися в історичному часі, розуміти критерії та особливості різних наукових підходів до періодизації історії, використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу (хронологічна компетентність).

ФК11. Здатність орієнтуватися в історичному просторі й пояснювати динаміку його змін (просторова компетентність).

ФК12. Здатність до всебічного інформаційного опрацювання різних видів історичних джерел, здійснення їх зовнішньої та внутрішньої критики (джерелознавчо-інформаційна компетентність).

ФК13. Здатність визначати та застосовувати теорії, гіпотези, концепції та поняття для аналізу, пояснення та оцінки фактів, явищ, процесів (історико-логічна компетентність).

ФК14. Здатність ефективно взаємодіяти з різноманітними формами медіа (такими як текст, зображення, відео, аудіо, цифрові платформи тощо) і розуміти інформацію, яка через них поширюється (медіаграмотність).

За умов відсутності стандарту вищої освіти ПРН освітньої програми формується на основі НРК [5]. Врахування професійного стандарту вважаємо неможливим, оскільки ПРН стандарту має 291 одиницю ПРН: 1) знання – 90 ПРН; 2) уміння – 100 ПРН; 3) комунікація – 51 ПРН; 4) відповідальність і автономія – 50 ПРН [1]. Таким чином, згідно національної рамки [5], маємо такий перелік ПРН:

ПРН	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень вищої освіти
Знання	ПРН1. Концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	ПРН1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань
Уміння	ПРН2. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і	ПРН2. Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур

	практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	ПРН3. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінарних контекстах ПРН4. Здатність розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності
Кому-нікація	ПРН3. Донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації	ПРН5. Зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються
	ПРН4. Збір, інтерпретація та застосування даних	
	ПРН5. Спілкування з професійних питань, у тому числі іноземною мовою, усно та письмово	
Відповідальність і автономія	ПРН6. Управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами	ПРН6. Управління робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів
	ПРН7. Спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах	
	ПРН8. Формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти	ПРН7. Відповідальність за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів
	ПРН9. Організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп	
	ПРН10. Здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії	ПРН8. Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії

Поєднання відібраних цілей та ПРН дозволило створити таку таблицю відповідностей для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти СОІГО :

Комп	ПРН 1	ПРН 2	ПРН 3	ПРН 4	ПРН 5	РН6	ПРН 7	ПРН 8	РН9	ПРН 10
ЗК1	1	1	1	1	1			1		1
ЗК2	1	1	1	1	1			1	1	
ЗК3	1	1		1		1		1		
ЗК4	1	1	1	1		1	1	1	1	1
ЗК5	1	1	1	1	1	1	1			1
ЗК6	1	1		1	1					1
ФК1	1	1	1		1				1	
ФК2	1	1	1			1	1	1	1	
ФК3	1	1	1	1	1	1	1	1		1
ФК4	1	1	1					1		1
ФК5	1	1	1					1		
ФК6	1	1	1		1				1	
ФК7	1	1	1	1			1	1		
ФК8	1	1	1	1		1	1			
ФК9	1	1	1			1	1			
ФК10	1	1	1	1		1	1			
ФК11	1	1	1	1			1	1		
ФК12	1	1		1			1	1	1	1
ФК13	1	1	1	1			1	1		
ФК14	1	1	1	1			1	1		
ФК15	1	1	1	1			1	1		1
ФК16	1	1	1	1			1	1		1

Поєднання відібраних цілей та ПРН дозволило створити таку таблицю відповідностей для другого (магістерського) рівня вищої освіти СОІГО:

	ПРН1	ПРН2	ПРН3	ПРН4	ПРН5	ПРН6	ПРН7	ПРН8
ЗК1	1		1	1	1	1	1	
ЗК2	1		1		1		1	1
ЗК3	1		1	1	1		1	
ЗК4	1		1		1	1	1	
ЗК5	1	1	1		1	1	1	
ЗК6	1		1	1	1		1	
ФК1	1	1	1		1	1	1	
ФК2	1	1	1		1	1	1	
ФК3	1	1	1	1	1	1		
ФК4	1			1	1	1	1	
ФК5	1			1	1	1	1	
ФК6	1		1	1	1	1		
ФК7	1		1	1	1	1		
ФК8	1	1	1		1	1	1	
ФК9	1	1	1		1	1		1
ФК10	1	1	1		1			1
ФК11	1	1	1		1		1	1

ФК12	1	1	1		1		1	1
ФК13	1	1	1		1		1	
ФК14	1	1	1		1		1	1

При цьому враховувалося, що згідно закону «Про вищу освіту» компетентність «виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [7], тому має містити всі чотири рівні НРК: знання, уміння, комунікацію, відповідальність і автономію.

Очевидно, що з метою конкретизації ПРН1 обох рівнів вищої освіти зміст освітніх компонентів має орієнтуватися на зміст ПРН-знань професійного стандарту [1]. Конкретизація ПРН2 першого (бакалаврського) рівня вищої освіти має полягати в уточненню переліку умінь кожного освітнього компоненту. Подібна деталізація можлива для ПРН2-4 другого (магістерського) рівня вищої освіти. На нашу думку ПРН, що відображають комунікацію, відповідальність і автономію не потребують уточнення, оскільки відображають типові алгоритми, що вибудовані на основі знань та вмінь.

Висновки. у результатах проведеного дослідження було визначено ключові цілі та програмні результати навчання здобувачів вищої освіти спеціальності «середня освіта» (історія та громадянська освіта) в контексті професійного стандарту вчителя, НРК та інших нормативних актів: шість ЗК, шістнадцять ФК та десять ПРН для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, шість ЗК, чотирнадцять ФК та вісім ПРН для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень щодо визначення цілей та ПРН здобувачів вищої освіти спеціальності середня освіта (історія та громадянська освіта) полягають у розширенні відібраних ПРН та цілей шляхом: залучення стейкхолдерів (через опитування, фокус-групи тощо), вивчення аналогічних успішних ОП зарубіжних ЗВО, залучення експертів галузі.

Література

1. Вчитель закладу загальної середньої освіти. Професійний стандарт. Наказ Міністерства освіти і науки України №1225 від 29.08.2024.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09.2020.
3. Державний стандарт профільної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України № 851 від 25.07.2024.
4. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України № 600 від 01.06.2017 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України №584 від 30.04.2020).
5. Національна рамка кваліфікацій. Постанова Кабінету Міністрів України № 1341 від 23.11.2011 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України № 519 від 25.06.2020).
6. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України №686 від 15.05.2024.
7. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII: станом на 01.01.2025.
8. Про застосування англійської мови в Україні. Закон України від 04.06.2014 № 3760-IX: станом на 01.01.2025.
9. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України №722/2019 від 30.09.2019.

References

1. Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity. Profesiinyi standart. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy №1225 vid 29.08.2024.
2. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №898 vid 30.09.2020.
3. Derzhavnyi standart profilnoi serednoi osvity. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №851 vid 25.07.2024.
4. Metodichni rekomendatsii shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity. Nakaz

Ministerstva osvity i nauky Ukrainy №600 vid 01.06.2017 (u redaktsii nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy №584 vid 30.04.2020).

5. Natsionalna ramka kvalifikatsii. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №1341 vid 23.11.2011 (v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy №519 vid 25.06.2020).

6. Polozhennia pro akredytatsiiu osvitrnikh profram, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy №686 vid 15.05.2024.

7. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 №1556-VII: stanom na 01.01.2025.

8. Pro zastosuvannia anhliiskoi movy v Ukraini. Zakon Ukrainy vid 04.06.2014 №3760-IX: stanom na 01.01.2025.

9. Pro tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku. Ukaz Prezydenta Ukrainy №722/2019 vid 30.09.2019.

Zheliba O.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of World History and International Relations
Mykola Gogol Nizhyn State University
zhelibao@ndu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-7711-874X

GOALS AND PROGRAMME OUTCOMES OF TRAINING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS MAJORING IN SECONDARY EDUCATION (HISTORY AND CIVIC EDUCATION) IN THE CONTEXT OF THE PROFESSIONAL STANDARD OF A TEACHER

The article discusses the key aspects of forming the goals and programme outcomes of higher education for students majoring in Secondary Education (History and Civic Education) in the context of the current requirements of the professional teacher standard and other regulations. The author analyses the state of higher education in Ukraine, in particular the lack of standards for this speciality, and emphasises the need to update educational programmes in accordance with the professional standard.

The purpose of the article is to define the objectives and learning outcomes for the bachelor's and master's levels of this speciality. To achieve this goal, the method of document analysis is used to determine the regulatory requirements for educational programmes.

The article presents an analysis of teacher competences according to the professional standard, including twelve supercompetences and forty-two competences. Based on this, the author compiles a list of professional and general competences that meet the requirements of the professional standard for teachers and other regulations.

Particular attention is paid to the adaptation of the programme learning outcomes in accordance with the National Qualifications Framework, since the professional standard contains an excessive number of outcomes (two hundred and ninety-one units), which complicates their application. Specific learning outcomes for both levels of higher education and tables of correspondence between competences and programme outcomes are proposed.

The conclusions emphasise that the study results allowed to identify key goals and programme learning outcomes for higher education students majoring in Secondary Education (History and Civics) based on the professional teacher standard, the National Qualifications Framework and other regulatory documents.

Prospects for further research are to expand the list of programme learning outcomes and objectives by engaging stakeholders, analysing successful educational programmes of foreign higher education institutions and collaborating with industry experts.

Key words: professional standard, teacher competence, educational programmes, higher education reform, learning outcomes, secondary education (history and civic education).